

INSTYTUT WYMIARU SPRAWIEDLIWOŚCI

Ewa Płocha

***Zasady i tryb nakładania grzywny w drodze mandatu
karnego w wybranych państwach europejskich – analiza
prawnoporównawcza***

Warszawa 2017

Spis treści

I.	Wprowadzenie	1
II	Polski porządek prawny	2
III.	Państwa skandynawskie	5
IV.	Charakterystyka państw skandynawskich jako państw dobrobytu	7
V.	Finlandia	11
VI.	Szwecja	21
VII.	Wnioski końcowe	24

I. Wprowadzenie

Przedmiotem niniejszego opracowania jest analiza porządków prawnych wybranych państw europejskich w zakresie zasad i trybu nakładania grzywny w drodze mandatu karnego. W pierwszej kolejności przedstawiono rozwiązania prawne przyjęte w polskim prawie wykroczeń. Następnie, powołując się na przypadki nagłośnione w mediach światowych, zaprezentowano dysproporcje w wysokości kar grzywny nakładanych w różnych państwach europejskich, w szczególności w państwach skandynawskich. W celu wyjaśnienia i pełnego zrozumienia, dlaczego rozwiązania prawne przyjęte przez ustawodawców w niektórych krajach sprawnie funkcjonują i są akceptowane przez większą część ich społeczeństw, pomimo ich znacznej dolegliwości natury finansowej, dokonano charakterystyki państw skandynawskich jako wzorcowych państw dobrobytu. Wreszcie zagadnienia natury karnoprawnej szczegółowo omówiono na przykładzie takich państw, jak Finlandia i Szwecja.

II Polski porządek prawny

Tytułem wstępu, należy przypomnieć, iż w polskim porządku prawnym czyny zabronione dzielą się na przestępstwa (w tym zbrodnie i występki) i wykroczenia, obok których wyróżnia się jeszcze przestępstwa skarbowe i wykroczenia skarbowe. Podstawowym aktem prawnym określającym zasady i warunki ponoszenia odpowiedzialności za popełnienie wykroczenia i penalizującym określone zachowania jest ustawa z dnia 20 maja 1971 r. Kodeks wykroczeń¹ [dalej jako „k.w.”].

W myśl przepisu art. 1 § 1 k.w. „Odpowiedzialności za wykroczenie podlega ten tylko, kto popełnia czyn społecznie szkodliwy, zabroniony przez ustawę obowiązującą w czasie jego popełnienia pod groźbą kary aresztu, ograniczenia wolności, grzywny do 5000 złotych lub nagany”, przy czym pociągnięcie do odpowiedzialności dopuszczalne jest tylko wtedy, gdy sprawcy można przypisać winę w czasie czynu (§ 2 cyt. przepisu)².

Spośród wymienionych kar na szczególną uwagę zasługuje grzywna, która jest orzekana najczęściej. W przypadku wykroczeń ma ona charakter kwotowy. Zasadą jest bowiem, że wymierza się ją w wysokości od 20 do 5000 złotych, przy czym w przepisach rangi ustawowej mogą zostać określone inne jej granice. Co istotne, wymierzając grzywnę, bierze się pod uwagę dochody sprawcy, jego warunki osobiste i rodzinne, stosunki majątkowe i możliwości zarobkowe (art. 24 § 3 k.w.).

Na gruncie ustawy z dnia 24 sierpnia 2001 r. Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia³ [dalej jako „k.p.w.”] przewidziano możliwość orzeczenia grzywny w postępowaniu zwyczajnym, przyspieszonym bądź nakazowym. Niezależnie od wymienionych postępowań sądowych dopuszczalne jest również nałożenie kary grzywny w drodze mandatu karnego. Należy przy tym zaznaczyć, iż w postępowaniu mandatowym przyjęto odmienne niż w art. 24 § 1 k.w. granice grzywny. Nie ulega

---

¹ Tekst jedn. Dz.U. z 2015 r. poz. 1094 ze zm.

² Szerzej zob. M. Bojarski, W. Radecki, *Kodeks wykroczeń. Komentarz*, Warszawa 2016; *Kodeks wykroczeń. Komentarz*, P. Daniluk (red.), Warszawa 2016; *Kodeks wykroczeń. Komentarz*, T. Grzegorzczak (red.), Warszawa 2013; A. Michalska-Warias, J. Piórkowska-Flieger, M. Szwarczyk, *Kodeks wykroczeń. Komentarz*, red. T. Bojarski, Warszawa 2015.

³ Tekst jedn. Dz.U. z 2016 r. poz. 1713 ze zm.

wątpliwości, iż jest to podyktowane specyfiką postępowania mandatowego, które jako postępowanie pozasądowe prowadzą funkcjonariusze Policji (inspektorzy pracy bądź inne organy w zależności od rodzaju wykroczenia) w sposób uproszczony, kierując się koniecznością zapewnienia szybkiej reakcji na fakt popełnienia wykroczenia oraz potrzebą należytej ochrony dóbr szczególnie narażonych na naruszenia ze strony sprawców tych czynów zabronionych (zob. art. 95 § 1 i 3 k.p.w. oraz rozporządzenia Prezesa Rady Ministrów wydane na podstawie § 5 cyt. przepisu).

Wyjaśnienia też wymaga, iż grzywna może być nałożona w drodze mandatu karnego jedynie, gdy: po pierwsze, schwytano sprawcę wykroczenia na gorącym uczynku lub bezpośrednio po popełnieniu wykroczenia; po drugie, uprawniony funkcjonariusz stwierdzi popełnienie wykroczenia naocznie pod nieobecność sprawcy, a nie zachodzi wątpliwość co do sprawcy czynu; bądź po trzecie, stwierdzi on popełnienie wykroczenia za pomocą przyrządu kontrolno-pomiarowego lub urządzenia rejestrującego, a sprawca nie został schwytany na gorącym uczynku lub bezpośrednio potem, i nie zachodzi wątpliwość co do sprawcy czynu (art. 97 § 1 k.p.w.). Innymi słowy procedowanie w tym trybie dopuszczalne jest tylko, gdy okoliczności popełnienia wykroczenia oraz osoba sprawcy nie budzą wątpliwości. Do negatywnych przesłanek należy natomiast zaliczyć: po pierwsze, sytuację, gdy sprawca popełnił wykroczenie, za które należałoby orzec środek karny (art. 96 § 2 k.p.w.); po drugie, przypadek, gdy zachodzi zbieg przestępstwa z wykroczeniem (art. 10 § 1 k.w.); po trzecie, przypadek zbiegu rzeczywistego wykroczeń, wówczas dopuszczalne jest wydanie mandatu karnego w odniesieniu do każdego z tych czynów (art. 9 § 1 k.w.).

Zaznaczenia przy tym wymaga, iż za odrębną regulacją w zakresie wysokości grzywny przemawia zwłaszcza warunkowy charakter tego postępowania. Sprawca wykroczenia może bowiem przyjąć mandat, uznając wysokość nałożonej grzywny za akceptowalną. W jego przekonaniu sankcja ta może być niższa od tej, którą orzekłby sąd, wydając wyrok skazujący. Ponadto, dodatkowym plusem jest to, że sprawa zostaje załatwiona na miejscu i nie ma konieczności uczestniczenia w postępowaniu jurysdykcyjnym. Z tego względu w większości przypadków górne limity grzywny przewidziane w postępowaniu mandatowym są niższe – nawet znacząco niższe – od tego określonego chociażby w art. 24 § 1 k.w. Należy jednak

pamiętać, iż sprawca wykroczenia może odmówić przyjęcia mandatu karnego, co skutkuje skierowaniem wniosku o ukaranie do sądu.

Przepis art. 96 § 1 k.p.w. statuuje zatem ogólną zasadę, zgodnie z którą w postępowaniu mandatowym można nałożyć grzywnę w wysokości do 500 zł, a w przypadku, o którym mowa w art. 9 § 1 k.w. (tzw. rzeczywisty zbieg przepisów) – do 1000 zł. Natomiast zarówno w § 1a-1c cyt. art. 96 k.p.w., jak i chociażby w rozporządzeniu Prezesa Rady Ministrów z dnia 24 listopada 2003 r. w sprawie wysokości grzywien nakładanych w drodze mandatów karnych za wybrane rodzaje wykroczeń⁴ szczegółowo unormowano odstępstwa od tej reguły.

Zasygnalizowania również wymaga, iż w polskim prawie wykroczeń wyróżnia się trzy rodzaje mandatów karnych. Mandat gotówkowy wydawany jest bezpośrednio ukaranemu, który jednocześnie kwituje w ten sposób uiszczenie grzywny⁵. Drugi rodzaj mandatu to tzw. mandat kredytowy, a więc wydawany ukaranemu za potwierdzeniem odbioru. Z kolei ostatnim typem jest mandat zaoczny cechujący się tym, że jest wystawiany w razie stwierdzenia faktu popełnienia wykroczenia pod nieobecność sprawcy.

Z punktu widzenia niniejszego opracowania istotne znaczenie mają dyrektywy dotyczące określenia wysokości grzywny, jakimi kierują się funkcjonariusze, nakładając tę sankcję karną w drodze mandatu karnego. O ile w przypadku wymierzania grzywny w postępowaniu jurysdykcyjnym, sąd z reguły posiada wiedzę o warunkach osobistych i rodzinnych, stosunkach majątkowych i możliwościach zarobkowych sprawcy, o tyle w postępowaniu mandatowym funkcjonariusz może nie mieć jakiegokolwiek wiedzy w tym zakresie lub mieć szczątkowe informacje. Wydaje się zatem, iż wysokość nałożonej grzywny uzależniona jest przede wszystkim od rodzaju naruszonego (lub zagrożonego) dobra, stopnia społecznej szkodliwości czynu i stopnia winy sprawcy.

---

⁴ Tekst jedn. z 2013 r. poz. 1624 ze zm.

⁵ Zob. komentarz do art. 98 k.p.w. w następujących opracowaniach: K. Dąbkiewicz, *Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia. Komentarz*, Warszawa 2014; A. Sakowicz, *Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia. Komentarz*, Warszawa 2017; W. Kotowski, B. Kurzępa, *Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia. Komentarz*, Warszawa 2016; P. Gensikowski, *Postępowanie w sprawach o wykroczenia. Komentarz*, Warszawa 2016.

III. Państwa skandynawskie⁶

Odmienne zasady nakładania kary grzywny za czyny zabronione odpowiadające wykroczeniom w prawie polskim obowiązują w innych krajach europejskich, w szczególności w krajach skandynawskich. W państwach tych nakładane są jedne z najwyższych na świecie kar grzywny – chociażby w odniesieniu do naruszeń przepisów prawa drogowego, albowiem ich wysokość może być uzależniona od dochodów uzyskiwanych przez sprawcę czynu zabronionego. Co istotne, jest to zjawisko akceptowane i popierane przez większą część społeczeństw tych państw.

Dla zobrazowania o jak dużej dysproporcji pomiędzy grzywną nakładaną w Polsce a w innych państwach europejskich mówimy, należy przypomnieć, że w naszym kraju zasadniczo za przekroczenie dozwolonej prędkości można nałożyć w drodze mandatu karnego grzywnę maksymalnie w wysokości 500 zł. Z punktu widzenia sprawcy dolegliwość tej kary może być znaczna bądź żadna. Jednakże w porównaniu z innymi państwami europejskimi, obiektywnie rzecz ujmując, kwota ta może wydawać się bardzo niska. W Danii, Finlandii czy Szwajcarii nie ma bowiem górnych limitów tej sankcji karnej. Jako przykłady można powołać zdarzenia, które były szeroko komentowane nie tylko w mediach krajowych, ale również światowych.

W 2010 roku „(...) głośna była sprawa pewnego Szweda, któremu za jazdę po autostradzie w Szwajcarii z prędkością 290 km/h groziła kara w wysokości miliona franków”⁷.

W Finlandii w 2002 r. na dyrektora Nokii, którego roczny dochód wynosił 6,5 mln euro, nałożono grzywnę w wysokości 103 000 euro za jazdę na motorze z prędkością

---

⁶ Należy wyjaśnić, iż wprawdzie pojęciem państw skandynawskich początkowo określano wyłącznie kraje położone na Półwyspie Skandynawskim, tj. Szwecję i Norwegię, to obecnie ze względu na silne więzy społeczne, polityczne, gospodarcze czy kulturowe termin ten ma zastosowanie do Szwecji, Norwegii, Danii, Finlandii i Islandii. W literaturze tych państw spotyka się również określenie „państwa nordyckie”.

⁷ J. Bereźnicki, *Najwyższe mandaty za przekroczenie prędkości na świecie*, <http://biztok.money.pl/moto/artukul/najwyzsze-mandaty-za-przekroczenie-predkosci,37,0,2247717.html> (dostęp: 17.9.2017 r.).

45 mil na godzinę, podczas gdy poruszał się w strefie z ograniczeniem do 30 mil na godzinę⁸.

W 2013 r. szwedzki milioner – Anders Wilkof, przekroczył w Finlandii dozwoloną prędkość o 27 km/h w strefie z ograniczeniem do 50 km/h, za co został ukarany grzywną w wysokości 95 000 euro⁹.

Z kolei fiński biznesman – Reima Kuisla, w 2015 r. został zatrzymany za poruszanie się samochodem z prędkością 64 mil na godzinę w strefie z ograniczeniem do 50 mil na godzinę, za co został ukarany grzywną w kwocie ok. 54 024 euro¹⁰. Ostatni z wymienionych próbował nagłośnić sprawę na swoim profilu na Facebooku i wywołać dyskusję na forum publicznym na temat tego, jak krzywdzący jest system wymierzania grzywny dla obywateli uzyskujących wysokie dochody. Jednakże poza okazanym wsparciem i zrozumieniem znajomych inicjatywa ta nie spotkała się z większym odzewem czy reakcją fińskiego społeczeństwa. Komentarze zamieszczone pod artykułami w Internecie były krytyczne wobec ukaranych.

Przyjmuje się, iż na takie ukształtowanie instytucji grzywny w poszczególnych państwach wpływ miały przede wszystkim stosunki społeczno-polityczne, kultura prawna i przyjęta koncepcja życia społecznego, taka jak np. koncepcja państwa dobrobytu. Dla pełnego zrozumienia obowiązujących w tym zakresie rozwiązań prawnych i sekretu ich skuteczności koniecznym jest zatem przedstawienie kontekstu społecznego. Z uwagi na to, że państwa skandynawskie powszechnie uznawane są za wzorcowe państwa dobrobytu, to na ich przykładzie dokonano charakterystyki tej koncepcji.

---

⁸ J. Pinsker, *Finland, Home of the \$103,000 Speeding Ticket*, The Atlantic z 12.3.2015 r., <https://www.theatlantic.com/business/archive/2015/03/finland-home-of-the-103000-speeding-ticket/387484/> (dostęp: 2.9.2017 r.).

⁹ M. Pietruszka, *Zapłaci 400 000 zł mandatu*, http://www.autokrata.pl/news/zaplaci-400-000-zl-mandatu_a17852 (dostęp: 15.08.2017 r.); M. Druś, *Dostał mandat 95 tys. EUR*, <https://www.pb.pl/dostal-mandat-95-tys-eur-732563> (dostęp: 15.08.2017 r.).

¹⁰ S. Daley, *Speeding in Finland Can Cost a Fortune, if You Already Have One*, Helsinki Journal z 25.4.2015 r., <https://www.nytimes.com/2015/04/26/world/europe/speeding-in-finland-can-cost-a-fortune-if-you-already-have-one.html> (dostęp: 10.08.2017 r.).

IV. Charakterystyka państw skandynawskich jako państw dobrobytu

Powszechnie przyjmuje się, iż pod pojęciem państwa dobrobytu czy też inaczej państwa opiekuńczego (ang. *welfare state*) rozumie się „państwo stawiające sobie za cel zabezpieczenie obywateli przed ryzykiem wiążącym się z działaniem gospodarki rynkowej, przede wszystkim z ryzykiem utraty pracy, zdrowia, a także przed ryzykiem wiążącym się ze starością; także zespół instytucji państwowych dostarczających obywatelom świadczeń i usług społecznych”¹¹. Koncepcja państwa dobrobytu zasadza się na ingerencji państwa w sferę ekonomiczną, życie społeczne i ustrój polityczny.

Mianem państw dobrobytu społecznego określane są właśnie państwa skandynawskie. Co więcej, jak już wcześniej sygnalizowano, są one uznawane za wzorcowy przykład państw opiekuńczych. Nic w tym dziwnego, że wszystkie państwa skandynawskie mają taki status, albowiem państwa te z uwagi na położenie geograficzne, podobny język, kulturę i mentalność ludności, a także transformacje społeczne oraz powiązania historyczne i ustrojowe, wzajemnie na siebie oddziałują, a nawet tworzą wspólnotę. Zaznaczenia przy tym wymaga, że wielokrotnie granice tych państw ulegały przesunięciom. I tak Szwecja zajmowała terytoria należące do Finlandii czy Norwegii, zaś Dania – do Szwecji i Norwegii, o czym zresztą będzie jeszcze mowa w dalszej części opracowania.

Początki państw dobrobytu w Skandynawii sięgają lat trzydziestych XX wieku. Państwa skandynawskie rozwijały się jednak w różnym tempie – najszybciej Szwecja, zaś Finlandia z dużym opóźnieniem z uwagi na zniszczenia dokonane podczas drugiej wojny światowej oraz liczne kryzysy społeczne, polityczne i ekonomiczne, które przechodziła w pierwszej połowie XX wieku.

Należy wskazać, iż państwa skandynawskie jako wzorcowe państwa opiekuńcze kładą szczególny nacisk na stopniowe zrozumienie praw człowieka w zakresie praw socjalnych, kulturowych i środowiskowych. W piśmiennictwie podkreśla się wręcz,

---

¹¹ Encyklopedia PWN, <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/panstwo-dobrobytu;3953947.html> (dostęp: 23.10.2017 r.).

iż państwo odgrywa w tych krajach większą rolę w utrzymaniu i zabezpieczeniu obywateli niż w krajach, w których kontrolę sprawuje rynek czy też związki wyznaniowe¹². Powoduje to, że obywatele państw skandynawskich są w większości przekonani, że sektor publiczny służy zaspokajaniu potrzeb obywateli. Idąc dalej, konsekwencją takiego rozumowania jest zgoda społeczeństwa na jego finansowanie, chociażby przez obciążenie ich nowymi czy większymi daninami publicznymi (zwłaszcza podatkami), w tym nawet znacznie przewyższającymi podobne obciążenia w innych państwach.

Wbrew pozorom istotne jest w tym zakresie odniesienie się do uwarunkowań historyczno-geograficznych. Państwa skandynawskie pierwotnie funkcjonowały jako królestwa, które w odróżnieniu od państw Europy kontynentalnej nie posiadały tak rozwiniętych systemów osadnictwa. Prawo rzymskie nigdy nie było stosowane w sposób bezpośredni. Nie ulega też wątpliwości, iż przyczyniło się to do uproszczenia porządków prawnych tych państw. Władca był bowiem właścicielem ziemi i chociażby z tego względu miał bezpośredni wpływ na sprawy z nią związane. System sądownictwa też był uproszczony. Wynikało to m.in. z tego, że w orzekaniu brali udział przedstawiciele ludu. Stan taki w zasadzie utrzymał się bez większych zmian przez ok. trzystu lat (od końca XVII w. do końca XX w.). Na prostotę systemu sądownictwa wpłynęło również późne wprowadzenie profesjonalnej edukacji prawniczej i brak prawników, którzy mogliby ten system rozwijać i doskonalić. W piśmiennictwie okoliczności te ocenia się jednak pozytywnie, wskazując chociażby, że dzięki temu system ten nie był zbyt skomplikowany i zawiły. Przykładowo uniknięto w ten sposób wprowadzenia tortur jako rodzaju sankcji karnej, jak to miało miejsce m.in. w germańskim modelu prawa karnego¹³.

Należy wskazać, iż udział czynnika społecznego w postępowaniach sądowych spowodował, że i władca, i lud zachowali swoje pozycje i cieszyli się w społeczeństwie szacunkiem jako źródła władzy. W ten sposób na przestrzeni wieków doszło w społeczeństwie do wykształcenia pewnego rodzaju szacunku dla demokracji i uczestnictwa w polityce państwa. W odczuciu obywateli często też system sądowy traktowany jest jako forma zarządzania państwem. „Prawa jednostki

---

¹² K. Nuotio, *The transformation of criminal law and criminal law theory in Finland and China*, Peking University Law Journal 2017, Nr 5, s. 1 i n.

¹³ *Ibidem*.

nie są głównymi atutami w walce prawnej przeciwko państwu lub innemu obywatelowi, albowiem składają się na porządek prawny. Prawo pisane cieszy się dużym szacunkiem, ponieważ są postrzegane jako produkt prawodawcy, reprezentującego najwyższą władzę, czyli lud¹⁴. Społeczeństwa skandynawskie cechuje zatem wysoki poziom legalizmu i zaufania we wzajemnych kontaktach, „wysoki poziom solidarności społecznej, przywiązanie do racjonalnego działania i niechęć do szukania w karze pozbawienia wolności sposobu rozwiązania problemów społecznych¹⁵. Ta „niechęć” do orzekania kary pozbawienia wolności wynika stąd, iż w krajach skandynawskich „dość wcześnie zauważono, że więzienie nie przynosi spodziewanych rezultatów. Zamiast kary pozbawienia wolności zaczęto stosować grzywnę, z czasem grzywną dniówkową. Szwecja wprowadziła ją w 1931 roku. W Danii jej wprowadzenie dyskutowano już w roku 1910, choć ostatecznie pierwsza wprowadziła ją Finlandia w 1921, Dania w 1939, a Norwegia w 1975 roku¹⁶.

Odnotowania również wymaga, iż „uniwersalizm, inkluzja społeczna, równość, prawa socjalne i polityka interwencjonizmu państwa na rynku pracy¹⁷ to cechy państwa dobrobytu, które rzutują również na rolę prawa karnego w krajach skandynawskich. Państwa skandynawskie w porównaniu do innych państw europejskich, w tym Polski, w odmienny sposób podchodzą bowiem do regulowania przestępczości i reagowania na nią. Państwa te mają podobne systemy karne i penitencjarne, które oparte są w szczególności na zasadzie uniwersalnie równych praw obywateli, bez względu na to czy obywatele odbywają karę pozbawienia wolności, czy też nie, a w rezultacie świadomym unikaniu marginalizacji społecznej. W kulturze prawnej państw skandynawskich maleje też wykorzystanie wymiaru sprawiedliwości do sterowania społeczeństwem. Model nordycki (skandynawski) cechuje się bowiem szerokim zaangażowaniem na rzecz praw człowieka, przy jednoczesnym pobłażliwym podejściu do polityki kryminalnej, która prowadzona jest z poszanowaniem zasady *ultima ratio* (tzw. racjonalna i humanitarna polityka kryminalna)¹⁸. Można zatem

---

¹⁴ *Ibidem*.

¹⁵ M. Płatek, *Systemy penitencjarne państw skandynawskich na tle polityki kryminalnej, karnej i penitencjarnej*, Warszawa 2007, s. 19.

¹⁶ *Ibidem*, s. 55.

¹⁷ *Ibidem*, s. 34.

¹⁸ K. Nuotio, *The transformation of criminal law and criminal law theory in Finland...*, s. 1 i n.

stwierdzić, iż sprawiedliwość wymierzana przez sądy jest zasadniczo zgodna z poczuciem sprawiedliwości wykształconym w społeczeństwie. W sprawy karne angażowani są nie tylko sprawca i pokrzywdzony, ale również społeczeństwo. Stoi się bowiem na stanowisku, iż prawo karne ma głównie pełnić funkcję pozytywnej prewencji ogólnej – przypominać, że nasze zachowania podlegają ograniczeniom, których naruszenie może wiązać się z nałożeniem sankcji karnych. W pewnym sensie prawo karne stanowi brak moralnej i etycznej zgody na przekroczenie określonych granic, informację o naganności tych zachowań. Pamiętać przy tym jednak należy, że na etapie wykonania orzeczonej kary dąży się do zrehabilitowania sprawcy, który przez cały czas podlega ochronie prawnej. „Skandynawowie przy wymiarze kary podkreślają obowiązek przestrzegania zasad humanizmu i minimalizmu. (...) To co dla Skandynawii charakterystyczne, to towarzyszące nawet największemu wzburzeniu z powodu popełnionego przestępstwa poczucie, że za pomocą środków karnych można wymierzyć karę, ale niekończenie rozwiązać problem”¹⁹.

Ponadto, odnotowania wymaga, iż w piśmiennictwie wskazuje się na swoiste cechy porządków prawnych krajów skandynawskich. Podkreśla się, że m.in. z uwagi na konotacje historyczne i uwarunkowania geopolityczne państwa te posiadają porządki prawne, które zostały ukształtowane z poszanowaniem wspólnych im zasad²⁰. Na tej podstawie w literaturze sygnalizuje się potrzebę wyodrębnienia nordyckiego modelu prawa, który znacząco odbiega od modeli dominujących w europejskiej tradycji prawnej²¹. Wskazuje się wręcz, iż analiza nordyckiego prawa karnego pozwala na odtworzenie katalogu cech, zasad charakterystycznych tylko dla tego modelu prawa²².

---

¹⁹ M. Płatek, *Systemy penitencjarne państw skandynawskich...*, s. 38.

²⁰ Warto wspomnieć, iż państwa te ściśle współpracują ze sobą w zakresie prawa karnego od początku lat sześćdziesiątych ubiegłego wieku w ramach Nordyckiej Komisji Prawa Karnego i Skandynawskiej Rady Badań Kryminologicznych.

²¹ R. Lahti, *Towards a more efficient, fair and humane criminal justice system: Developments of criminal policy and criminal sanctions during the last 50 years in Finland*, *Cogent Social Sciences* 2017, Nr 3, <http://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/23311886.2017.1303910?needAccess=true> (dostęp: 2.9.2017 r.).

²² K. Nuotio, *The transformation of criminal law and criminal law theory in Finland...*, s. 1 i n.

V. Finlandia

Spośród państw skandynawskich na szczególną uwagę zasługuje Finlandia, która pomimo poważnych kryzysów wewnętrznych oraz drugiej wojny światowej, podczas których bardzo ucierpiała, potrafiła odbudować się i rozwinąć, a nawet uzyskać status państwa opiekuńczego. Pozostałe państwa skandynawskie miały bowiem lepszy start z uwagi znacznie korzystniejszą sytuację ekonomiczną i społeczną w pierwszej połowie XX wieku.

Fiński system prawny wprawdzie bazuje na dorobku kontynentalnej kultury prawnej, to podlegał on również silnemu oddziaływaniu sąsiednich państw. Finlandia posiada szczególnie bliskie relacje ze Szwecją. Jest to spowodowane tym, że „Historycznie Finlandia była prowincją Szwecji bez jakiegokolwiek odrębnej tożsamości politycznej. Trwało to do 1809 r., kiedy to Finlandia została zdobyta podczas inwazji armii rosyjskiej i włączona do Rosji jako autonomiczne Wielkie Księstwo Finlandii. W kategoriach kulturowych i innych Finlandia oczywiście mogłaby różnić się od Szwecji, ale idea narodu fińskiego została po raz pierwszy ogłoszona w XIX wieku. Szwedzki system prawny nadal odgrywał rolę nawet w okresie rządów rosyjskich, odkąd Finlandia mogła zachować dawną konstytucję szwedzką. Tak więc rosyjski porządek prawny nie został nałożony bezpośrednio na Finlandię. Jeśli chodzi o prawo karne i inne dziedziny prawa, to szwedzkie prawo z 1734 r. nadal obowiązywało. I podczas gdy Finlandia odzyskała formalnie niepodległość w 1917 r., obecnie obowiązujący Kodeks karny pochodzi z 1889 r.; został on sporządzony w Finlandii, ale zatwierdzony przez cara Aleksandra III”²³.

Odniesienia przy tym wymaga, iż fiński Kodeks karny²⁴ jest jednym z najstarszych w Europie. Został on przyjęty w 1889 r. (39/1889)²⁵ (fiń. *Rikoslaki*) i obowiązuje od 1894 r. Z uwagi na ewoluujące potrzeby społeczne był on na przestrzeni lat wielokrotnie nowelizowany, w rezultacie czego niewiele przepisów obowiązuje

---

²³ *Ibidem*.

²⁴ Tekst ustawy dostępny w języku angielskim na stronie <http://www.finlex.fi/en/laki/kaannokset/1889/en18890039.pdf> (dostęp: 28.11.2017 r.).

²⁵ M. Marttunen, *Finland the basis of finnish juvenile criminal justice*, *Revue internationale de droit pénal* 2004, Nr 1 (75), s. 315 i n.

jeszcze w ich pierwotnym brzmieniu²⁶. Z punktu widzenia systemu sankcji karnych kluczowe znaczenie miała wielka reforma prawa karnego dokonana w 2003 r. ustawą 515/2003, przy czym bezpośrednio w odniesieniu do kary grzywny istotne znaczenie miała nowelizacja z 1999 r. (ustawa 550/1999)²⁷.

Fiński kodeks karny składa się z części ogólnej i szczególnej. Pierwsza obejmuje m.in. przepisy dotyczące jurysdykcji, przesłanek odpowiedzialności karnej i wyrokowania, zaś druga reguluje odpowiedzialność karną za poszczególne rodzaje przestępstw.

Należy przy tym wyjaśnić, iż prawo karne Finlandii nie zna podziału czynów zabronionych na przestępstwa i wykroczenia. W ramach przestępstw nie wyodrębnia się również zbrodni i występków. Przepisy penalizujące określone rodzaje zachowań zawarte są nie tylko w Kodeksie karnym, ale także w innych ustawach, chociażby w ustawie o ruchu drogowym (1981/267) i ustawie dotyczącej alkoholu (1994/1143).

Podkreślenia wymaga, iż obecnie obowiązujący katalog sankcji karnych został ukształtowany wskutek reformy prawa karnego przeprowadzonej w 2003 r. (ustawa 515/2003) i obejmuje głównie mandat (drobna grzywna), grzywnę, więzienie w zawieszeniu, pracę na cele społeczne, dozór elektroniczny, więzienie bez zawieszenia²⁸.

W fińskim porządku prawnym grzywna pojawiła się w średniowieczu i była podstawową sankcją karną, która najczęściej pełniła funkcję kompensacyjną. Jej część jako rekompensata była bowiem przekazywana pokrzywdzonemu. Kara grzywny była przewidziana zarówno w szwedzkim Kodeksie karnym z 1734 r., jak i Kodeksie karnym z 1889 r.

W literaturze przedmiotu Finlandia jest doceniana za to, że w 1921 r. jako pierwsza wprowadziła system grzywien w stawkach dziennych (ang. *system of day-fines*)²⁹. Powody przyjęcia tego rozwiązania prawnego były bardziej praktyczne niż teoretyczne, albowiem system ten działał lepiej niż inne alternatywy w warunkach

---

²⁶ Ostatnia nowelizacja z 2017 r.

²⁷ R. Lahti, *Towards a more efficient, fair and humane criminal justice system...*

²⁸ M. Płatek, *Systemy penitencjarne państw skandynawskich...*, s. 123.

²⁹ Szwecja wprowadziła grzywnę w stawkach dziennych dopiero w 1931 r., zaś Dania w 1939 r.

hiperinflacji³⁰. Poza tym miał na celu zapewnić porównywalną dolegliwość sankcji dla sprawców o zróżnicowanych dochodach i poziomie życia.

Trzeba zaznaczyć, iż znaczenie grzywny wzrosło wskutek zwiększenia jej wysokości w drodze reformy z 1976 r. Celem tej nowelizacji było dążenie do zastąpienia grzywną krótkoterminowych kar pozbawienia wolności. W 1977 r. ustawa dotycząca prowadzenia pojazdów pod wpływem alkoholu została znowelizowana w ten sposób, że karę bezwzględnego więzienia zastąpiono warunkowym zawieszeniem oraz grzywnami³¹.

Należy wskazać, iż kara grzywny mandatowej została wprowadzona do fińskiego porządku prawnego w 1983 r. ustawą o mandatach (1983/66). Sankcja ta najczęściej wymierzana jest za naruszenia przepisów drogowych i zaśmiecanie środowiska.

Podkreślenia przy tym wymaga, iż w Finlandii grzywny są najczęściej stosowanymi karami³². Co roku nakłada się ok. 470 000 sankcji karnych, z czego prawie 90% stanowią grzywny (ok. 240 000 mandatów³³ nałożonych przez Policję i ok. 180 000 grzywien tzw. prokuratorskich)³⁴.

Wysokość grzywny orzekanej w stawkach dziennych stanowi iloczyn liczby stawek dziennych i wysokości jednej stawki. Liczba stawek dziennych jest uzależniona przede wszystkim od ciężaru gatunkowego czynu zabronionego i zasadniczo wynosi od 1 do 120³⁵, zaś wysokość stawki dziennej od sytuacji majątkowej sprawcy.

---

³⁰ K. Nuotio, *The transformation of criminal law and criminal law theory in Finland...*, s. 1 i n.

³¹ T. Lappi-Seppälä, *Sentencing and sanctions in Finland*, Peking University Law Journal 2017, Nr 5, s. 101 i n.

³² T. Lappi-Seppälä, *Crime prevention and community sanctions in Scandinavia*, Resource Material Series 2009, Nr 74, s. 26 i n.

³³ W tym miejscu należy wyjaśnić, iż w Finlandii, jak i w innych krajach europejskich, funkcjonują szczególne tryby postępowania posiadające cechy podobne do znanych polskiemu prawu procesowemu postępowań mandatowego i nakazowego. Zdarza się jednak, że funkcjonują one pod innymi nazwami, np. jako postępowania uproszczone. Na potrzeby niniejszego opracowania przyjęto w uproszczeniu, iż Policja nakłada grzywny w drodze mandatów karnych, zaś prokurator w drodze nakazów karnych.

³⁴ T. Lappi-Seppälä, *Sentencing and sanctions in Finland...*, s. 101 i n.

³⁵ Zob. rozdział 2a artykuł 1 (1) fin. Kodeksu karnego w brzmieniu obejmującym nowelizację dokonaną ustawą 766/2015, a także kolejne ustępy tego przepisy zawierające odstępstwa od tej zasady.

Minimalna wysokość stawki dziennej to 6 euro. Przykładowo przy miesięcznym dochodzie netto w wysokości 2000 euro, stawka dzienna grzywny wynosi 29 euro³⁶.

Wysokość stawki dziennej zasadniczo stanowi jedną sześćdziesiątą średniego miesięcznego dochodu netto sprawcy, czyli pomniejszonego o należne podatki i opłaty określone w rozporządzeniu oraz stałe koszty utrzymania³⁷ [zob. rozdział 2a artykuł 2 (2) zd. 1 fin. Kodeksu karnego]. Nadmienić należy, że w przypadku gdy sprawca posiada na utrzymaniu dzieci, jego dochód pomniejszany jest dodatkowo o kwotę 3 euro za każde dziecko³⁸. „Miesięczny dochód netto obejmuje wszystkie dochody podlegające opodatkowaniu i dochody kapitałowe, świadczenia pracownicze, emerytury i większość świadczeń socjalnych”³⁹.

W latach siedemdziesiątych ubiegłego wieku wysokość dochodów sprawcy ustalano na podstawie oświadczenia sprawcy. Z uwagi na nagminne zaniżanie wysokości dochodów z czasem wprowadzono zasadę określania ich wysokości na podstawie danych zawartych w ostatnim zeznaniu podatkowym. Obecnie Policja za pomocą urządzeń mobilnych łączy się z bazą danych fińskich urzędów skarbowych, skąd bezpośrednio pobiera informacje⁴⁰. Jeżeli jednak istnieją wątpliwości co do wiarygodności dochodów bądź znacząco zmieniły się, możliwe jest określenie ich wysokości za pomocą innych dowodów (sprawca jest informowany pisemnie o prawie do złożenia w terminie dwóch tygodni informacji o zmianie wysokości jego dochodów). Za istotną zmianę wysokości dochodów uważa się zmianę w wysokości co najmniej 20-25%⁴¹. W postępowaniu sądowym, a także w postępowaniu toczącym

---

³⁶<https://oikeus.fi/syyttaja/en/index/asioiminensyyttajankanssa/summaryfineprocedure/changeinsolvencyandthedayfinesystem.html> (dostęp: 27.10.2017 r.).

³⁷ W styczniu 2017 r. stałe koszty utrzymania wynosiły 255 euro. Zob. <https://oikeus.fi/syyttaja/en/index/asioiminensyyttajankanssa/summaryfineprocedure/changeinsolvencyandthedayfinesystem.html> (dostęp: 27.10.2017 r.).

³⁸ Dane według stanu prawnego z dnia 12 września 2017 r. za : <https://oikeus.fi/tuomioistuimet/karajaoikeudet/en/index/rikosasiat/seuraamukset/sakko.html> (dostęp: 27.10.2017 r.).

³⁹<https://oikeus.fi/syyttaja/en/index/asioiminensyyttajankanssa/summaryfineprocedure/changeinsolvencyandthedayfinesystem.html> (dostęp: 27.10.2017 r.).

⁴⁰ S. Daley, *Speeding in Finland Can Cost a Fortune, if You Already Have One*, Helsinki Journal z 25.4.2015 r., <https://www.nytimes.com/2015/04/26/world/europe/speeding-in-finland-can-cost-a-fortune-if-you-already-have-one.html> (dostęp: 10.08.2017 r.).

⁴¹<https://oikeus.fi/syyttaja/en/index/asioiminensyyttajankanssa/summaryfineprocedure/changeinsolvencyandthedayfinesystem.html> (dostęp: 27.10.2017 r.).

się przed prokuratorem, wysokość grzywny w stawkach dziennych ustalana jest na podstawie informacji dostępnych na danym etapie postępowania.

Szczegółowe zasady dotyczące obliczania wysokości kary grzywny w stawkach dziennych określone są w rozporządzeniu (m.in. odnoszące się do obliczania średniego miesięcznego dochodu, zaokrąglania wysokości stawki dziennej, obliczania stałych kosztów utrzymania, minimalnej wysokości stawki dziennej). Nieuiszczone w terminie grzywny mogą być zamienione na karę pozbawienia wolności⁴².

W fińskim Kodeksie karnym grzywnę mandatową zdefiniowano jako karę pieniężną w stałej wysokości wyrażonej w euro, która to kara – mniej dolegliwa (surowa) niż grzywna w stawkach dziennych – uregulowana jest w ustawie jako jedyna sankcja za określone naruszenie prawa. Nieuiszczone w terminie grzywny mandatowe nie mogą być zamienione na karę pozbawienia wolności [zob. rozdział 2a artykuł 8 (1) i (2) fin. Kodeksu karnego].

Dodać należy, iż oprócz Kodeksu karnego zakres stosowania grzywny mandatowej określa ustawa o przestępstwach z użyciem przemocy (2016/986) (fin. *Laki rikesakkorikkomuksista*)⁴³ oraz rozporządzenie Rady Państwa o przestępstwach objętych grzywną mandatową (1081/2015). Natomiast zasady nakładania grzywny w drodze mandatu określa ustawa o nakładaniu grzywny w stawkach dziennych i grzywny mandatowej (754/2010) (fin. *Laki sakon ja rikesakon määräämisestä*).

Grzywna mandatowa może być nakładana w wysokości 20, 40, 70, 100, 120, 140, 170 bądź 200 euro⁴⁴. W przypadku gdy sprawca popełni dwa bądź więcej czynów zabronionych w tym samym czasie, nakładana jest grzywna mandatowa za to wykroczenie, za które grozi grzywna w najwyższej wysokości. Przykładowo wysokość grzywny mandatowej wynosi za:

- 1) naruszenia dotyczące dokumentów pojazdów silnikowych – 40 euro,

---

⁴² T. Lappi-Seppälä, *Imprisonment and Penal Policy in Finland*, Scandinavian Studies In Law 2012, s. 336.

⁴³ Zastąpiła ustawę o wykroczeniach objętych grzywną mandatową (756/2010).

⁴⁴ Zob. dane dostępne według stanu prawnego na dzień 1 grudnia 2016 r. pod adresem internetowym: <https://oikeus.fi/tuomioistuimet/karajaoikeudet/en/index/rikosasiat/seuraamukset/rikesakko.html> (dostęp: 10.09.2017 r.).

- 2) naruszenia związane ze strukturą, wyposażeniem lub stanem pojazdu silnikowego – 70 euro,
- 3) nieużywanie pasów bezpieczeństwa (dotyczy zarówno kierowcy, jak i pasażerów) – 70 euro,
- 4) przekroczenie prędkości w strefie o ograniczeniu prędkości do 60 km/h bądź mniejszej:
  - a) o 15 km/h bądź mniej – 170 euro,
  - b) o więcej niż 15 km/h, ale nie więcej niż 20 km/h – 200 euro,
- 5) przekroczenie prędkości w strefie o ograniczeniu prędkości powyżej 60 km/h:
  - a) o 15 km/h bądź mniej – 140 euro,
  - b) o więcej niż 15 km/h, ale nie więcej niż 20 km/h – 200 euro,
  - c) o 15 km/h bądź mniej przez kierującego motorowerem – 100 euro,
- 6) naruszenie przepisów ruchu drogowego przez pieszych – 20 euro,
- 7) defekację lub oddawanie moczu w miejscu publicznym – 40 euro,
- 8) posiadanie substancji przeznaczonych do malowania graffiti w miejscu publicznym bez ważnej przyczyny – 40 euro,
- 9) jazdę konną i prowadzenie pojazdu konnego z naruszeniem zakazu określonego w ustawie – 40 euro,
- 10) niewielkie zaśmiecanie – 100 euro,
- 11) wędkowanie bez uiszczenia stosownej opłaty – 100 euro,
- 12) spożycie napojów alkoholowych w przedsiębiorstwie handlowym lub podobnym – 40 euro,
- 13) posiadanie napojów alkoholowych przez osoby, które nie ukończyły 18 lat – 40 euro⁴⁵.

W tym miejscu należy zwrócić uwagę na pozorną niespójność powołanych zapisów z podanymi przykładami astronomicznych kar grzywny za przekroczenie dozwolonej

---

⁴⁵ Zob. dane dostępne według stanu prawnego na dzień 1 grudnia 2016 r. pod adresem internetowym: <https://oikeus.fi/tuomioistuimet/karajaoikeudet/en/index/rikosasiat/seuraamukset/rikesakko.html> (dostęp: 10.09.2017 r.).

prędkości. Wyjaśnienia wymaga, iż w zależności od stopnia naruszenia, tj. w zależności od tego, o ile została przekroczona maksymalna dozwolona prędkość, jakie było jej ograniczenie oraz jakim pojazdem kierował sprawca, nakładana jest grzywna kwotowa w drodze mandatu karnego – za niewielkie przekroczenie prędkości (maksymalnie o 20 km/h) bądź grzywna w stawkach dziennych w drodze nakazu karnego – za przekroczenie prędkości o więcej niż 20 km/h. Opisanie medialne przypadki nakładania wysokich kar grzywny dotyczą poważnych uchybień i zdaje się, że były procedowane w postępowaniu przed prokuratorem.

Należy bowiem wskazać, iż uprawnienie do nakładania grzywny mandatowej pierwotnie przysługiwało sądom i następowało na wniosek prokuratora. W 1994 r. przekazano je prokuratorom⁴⁶, przy czym następnie uprawnienie to przyznano również Policji w zakresie wykroczeń drogowych⁴⁷. Policja zatem może nałożyć grzywnę mandatową⁴⁸ (w stałej kwocie 20, 40, 70, 100, 120, 140, 170 bądź 200 euro)⁴⁹, a także grzywnę w wysokości do 20 stawek dziennych oraz zadecydować o przepadku mienia do kwoty 1000 euro. Policja może nakładać grzywnę za czyny zabronione określone w § 3 ust. 2 ustawy 754/2010, tj. za naruszenia określone w takich aktach prawnych, jak:

- 1) ustawa o transporcie drogowym (267/1981) (fin. *Tieliikennelakia*) i przepisy wydane na jej podstawie,
- 2) ustawa o pojazdach silnikowych (1090/2002) (fin. *Ajoneuvolakia*) i przepisy wydane na jej podstawie,
- 3) ustawa o prawie jazdy (386/2011) (18.11.2016 / 984) (fin. *Ajokorttilakia*),
- 4) ustawa o licencjach na kontrolę pojazdów (1099/1998) (fin. *Ajoneuvojen katsastusluvista annettua lakia*) i przepisy wydane na jej podstawie,

---

⁴⁶ M. Płatek, *Systemy penitencjarne państw skandynawskich...*, s. 123.

⁴⁷ W zależności od przedmiotu wykroczenia uprawnienia te przysługują również innym nieprokuratorskim organom ścigania, np. funkcjonariuszom Służby Celnej czy Straży Granicznej.

⁴⁸ T. Lappi-Seppälä, *Sentencing and sanctions in Finland*, Peking University Law Journal 2017, Nr 5, s. 101 i n.

⁴⁹ Dane dostępne na oficjalnej stronie internetowej fińskiego urzędu statystycznego Tilastokeskus, http://www.stat.fi/meta/kas/rikesakko_en.html (dostęp: 27.10.2017 r.).

- 5) ustawa o zakazie urządzeń do kontroli ruchu (546/1998) (fin. *Liikennevalvontaa vaikeuttavien laitteiden kieltämisestä annettua lakia*);
- 6) ustawa o transporcie publicznym (869/2009) (fin. *Joukkoliikennelakia*) i przepisy wydane na jej podstawie,
- 7) ustawa o przejazdach taksówką (217/2007) (fin. *Taksiliikennelakia*),
- 8) ustawa o komercyjnym transporcie towarowym (693/2006) (fin. *Kaupallisista tavarankuljetuksista tiellä annettua lakia*),
- 9) ustawa o przewozie towarów niebezpiecznych (719/1994) (fin. *Vaarallisten aineiden kuljetuksesta annettua lakia*) i przepisy wydane na jej podstawie,
- 10) ustawa o transporcie lądowym (1710/1995) (fin. *Maastoliikennelakia*) i przepisy wydane na jej podstawie,
- 11) ustawa prawo o ruchu wodnym (463/1996) (fin. *Vesiliikennelakia*) i przepisy wydane na jej podstawie,
- 12) ustawa o rejestrze ruchu drogą wodną (976/2006) (fin. *Vesikulkuneuvorekisteristä annettua lakia*),
- 13) rozdz. 23 art. 10 oraz rozdz. 28 art. 3 fin. Kodeksu karnego (39/1889).

W przypadku gdy zaistnieje potrzeba nałożenia grzywny w wysokości powyżej 20 stawek dziennych, kompetencje w tym zakresie ma już prokurator, który wydaje odpowiedni nakaz karny, od którego przysługuje sprzeciw⁵⁰. Przykładowo prokurator może nałożyć grzywnę w wysokości od 21 do 28 stawek dziennych za stawianie oporu funkcjonariuszowi publicznemu bądź przekroczenie górnego limitu dozwolonej prędkości (60 km/h) o 40 km/h⁵¹. Nakaz karny wydawany jest wyłącznie przez prokuratora. Następuje to na wniosek Policji z uwagi na ciężar naruszenia bądź w przypadku wątpliwości co do wysokości dochodów sprawcy, w tym gdy sprawca chce przedstawić – pisemnie bądź elektronicznie w terminie 14 dni – dowody wskazujące na inną wysokość jego dochodów⁵². Za pośrednictwem systemu

---

⁵⁰ Zdaje się, iż postępowanie prowadzone w tym zakresie przez prokuratora jest podobne do postępowania nakazowego występującego w polskim postępowaniu.

⁵¹ <https://oikeus.fi/syyttaja/en/index/asioiminensyyttajankanssa/summaryfineprocedure/penalorder.html> (dostęp: 27.10.2017 r.).

⁵² <https://oikeus.fi/syyttaja/en/index/asioiminensyyttajankanssa/summaryfineprocedure/suspect8217srighttosubmitanaccounttotheprosecutor.html> (dostęp: 27.10.2017 r.).

teleinformatycznego prokurator zatwierdza wniosek Policji z propozycją wysokości kary grzywny bądź go zmienia.

Niezależnie od powyższego należy wskazać, iż procedowanie w tym postępowaniu (zbliżonym do polskiego postępowania mandatowego i nakazowego) wymaga łącznego spełnienia kilku przesłanek. Po pierwsze, sprawca musi wyrazić zgodę na rozpoznanie sprawy w tym trybie. Po drugie, sprawca przyznaje się do popełnienia zarzucanego mu czynu zabronionego. Po trzecie, sprawca akceptuje sankcję karną. Po czwarte, sprawca rezygnuje z rozpoznania sprawy w postępowaniu sądowym. Po piąte, gdy ściganie uzależnione jest od złożenia wniosku o ściganie przez pokrzywdzonego, postępowanie może być wszczęte tylko w przypadku spełnienia tego wymogu⁵³. Zgoda sprawcy jest równoznaczna ze zobowiązaniem się do zapłaty kary grzywny w terminie 30 dni. Grzywny uiszczane są za pośrednictwem banku przy użyciu formularza wpłaty wydanego przez Policję⁵⁴. Dopóki sprawa nie zostanie rozstrzygnięta, sprawca może cofnąć zgodę na jej rozpoznanie w przedmiotowym trybie postępowania i wnieść odwołanie za pośrednictwem prokuratora do sądu.

Trzeba wspomnieć, iż w Finlandii liczba postępowań prowadzonych w tym trybie znacznie wzrosła wraz z nasileniem się ruchu drogowego. Wymogło to na władzach dokonanie modernizacji systemu nadzoru ruchu drogowego (w tym wprowadzenie automatycznej kontroli ruchu drogowego). Kluczowym organem prawnym co do zapewnienia bezpieczeństwa ruchu drogowego jest Policja, ale zadania w tym zakresie realizują również Służba Celna i Straż Graniczna. „Rola policji polega na koncentracji na kontroli prędkości, ograniczeniu prowadzenia pojazdu pod wpływem alkoholu lub innych środków odurzających oraz monitorowaniu użytkownika sprzętu bezpieczeństwa i kierowców stwarzających wysokie ryzyko. Policja interweniuje również w przypadku każdego rodzaju zachowania, które narusza przepisy ruchu drogowego. Aby zaplanować swoją działalność, policja wykorzystuje statystyki wypadków krajowych, regionalnych i lokalnych, dane dotyczące monitorowania zachowania ruchu oraz, w miarę możliwości, wnioski lokalnych mieszkańców⁵⁵. W celu ograniczenia przypadków przekraczania dozwolonej prędkości na drogach

---

⁵³<https://oikeus.fi/syyttaja/en/index/asioiminensyyttajankanssa/summaryfineprocedure/consent.html> (dostęp: 27.10.2017 r.).

⁵⁴ Ministry of Transport and Communications, *Driving in Finland*, Lauttapaino-Huittinen, 2004, s. 31.

⁵⁵ <http://www.poliisi.fi/trafficsafety> (dostęp: 02.09.2017 r.).

Policja korzysta ze środków technicznych służących do pomiaru prędkości, takich jak chociażby radar pistolet, laserowe mierniki prędkości (ang. *laser speed gun*), wskaźniki średniej prędkości (ang. *average-speed gauges*) czy automatyczne urządzenia do nadzoru ruchu drogowego (ang. *automatic traffic surveillance equipment*). Nie ulega wątpliwości, iż stosowanie tych urządzeń znacznie zwiększyło wykrywalność wykroczeń drogowych.

VI. Szwecja

Tytułem wyjaśnienia należy wskazać, iż w szwedzkim prawie karnym przyjęto zasadę, iż wszystkie czyny zabronione stanowią przestępstwa bez względu na ich wagę oraz bez względu na to, czy są one uregulowane w Kodeksie karnym, czy w innych ustawach. W przypadku czynów zabronionych odpowiadających w przeważającej mierze naszym wykroczeniom trzeba zasygnalizować, że zwykle uregulowane są one w ustawach okołodeksoowych i najczęściej mają charakter karnoadministracyjny. Czyny te obejmują w szczególności naruszenia przepisów o ruchu drogowym czy też obowiązków celnych bądź podatkowych⁵⁶.

W Szwecji obecnie obowiązuje kodeks karny (szw. *Brottsbalken*⁵⁷, Ds. 1962:700), który został uchwalony w 1962 r. i wszedł w życie 1 stycznia 1965 r. Nadmienić przy tym należy, że regulacja ta zastąpiła kodeks karny z 1862 r., a prace nad nią rozpoczęły się już na początku XX wieku.

Wśród sankcji karnych szwedzki kodeks karny wyróżnia trzy rodzaje grzywny (szw. *Böter*) – oznaczoną w wysokości określonej prawem (kwotową), w stawkach dziennych oraz nałożoną w trybie nakazowym⁵⁸ [rozdział 25 § 1 szw. Kodeksu karnego]⁵⁹. W przypadku gdy ustawa nie określa rodzaju grzywny, orzeka się grzywnę w stawkach dziennych, a gdy wynosi ona mniej niż 30 stawek dziennych – grzywnę nałożoną w trybie nakazowym.

Grzywna orzekana w stawkach dziennych zasadniczo obejmuje od 30 do 150 stawek, przy czym zasadniczo wysokość jednej stawki wynosi od 30 do 1000 koron szwedzkich. Ustalając wysokość jednej stawki dziennej, bierze się pod uwagę dochody i sytuację majątkową sprawcy, zobowiązania wobec osób pozostających na

---

⁵⁶ M. Budyn-Kulik, *Model ścigania sprawcy wykroczenia w wybranych państwach*, Studia Iuridica Lublinensia 2012, z. 17, s. 79.

⁵⁷ Tłum. „część o przestępstwach”, skrót: BrB. Słowo *brott* oznacza bowiem w języku szwedzkim przestępstwo.

⁵⁸ M. Płatek, *Systemy penitencjarne państw skandynawskich...*, s. 87.

⁵⁹ Wymienione rodzaje grzywny zostały wprowadzone na mocy ustawy 1993:201. Zob. szw. Kodeks karny – tłum. na jęz. ang. dostępne pod adresem internetowym: <http://www.government.se/contentassets/5315d27076c942019828d6c36521696e/swedish-penal-code.pdf> (dostęp: 23.08.2017 r.).

jego utrzymaniu oraz inne okoliczności o charakterze ekonomicznym. Najniższa kwota grzywny wynosi 450 koron szwedzkich.

Jeżeli chodzi o grzywny nakładane w trybie nakazowym, to wynoszą one od 100 do 2000 koron szwedzkich. Z kolei grzywna w wysokości oznaczonej prawem nie może być niższa niż 100 koron szwedzkich. Wysokość tych sankcji karnych określa się przy uwzględnieniu ciężaru i wagi czynu zabronionego. Przykładowo w przypadku czynów zabronionych, które odpowiadają polskim wykroczeniom, wysokość grzywny wynosi za:

- 1) przejście na czerwonym świetle – 3000 koron szwedzkich,
- 2) jazdę na czerwonym świetle rowerem, skuterem (motorowerem), ciężarówką – 1500 koron szwedzkich,
- 3) nieużywanie pasów bezpieczeństwa przez osobę dorosłą – 1500 koron szwedzkich,
- 4) przekroczenie dozwolonej prędkości na drodze z ograniczeniem prędkości do 50 km/h:
  - a) o 1-10 km/h – 2000 koron szwedzkich,
  - b) o 11-15 km/h – 2400 koron szwedzkich,
  - c) o 16-20 km/h – 2800 koron szwedzkich,
  - d) o 21-25 km/h – 3200 koron szwedzkich,
  - e) o 26-30 km/h – 3600 koron szwedzkich,
  - f) o 31-35 km/h – 4000 koron szwedzkich,
  - g) powyżej 36 km/h – 4000 koron szwedzkich,
- 5) przekroczenie dozwolonej prędkości na drodze z większym ograniczeniem prędkości:
  - a) o 1-10 km/h – 1500 koron szwedzkich,
  - b) o 11-15 km/h – 2000 koron szwedzkich,
  - c) o 16-20 km/h – 2400 koron szwedzkich,
  - d) o 21-25 km/h – 2800 koron szwedzkich,

- e) o 26-30 km/h – 3200 koron szwedzkich,
- f) o 31-35 km/h – 3600 koron szwedzkich,
- g) o 36-40 km/h – 4000 koron szwedzkich,
- h) powyżej 41 km/h – 4000 koron szwedzkich⁶⁰.

Na marginesie należy zaznaczyć, iż w przypadku wykroczeń drogowych polegających na przekroczeniu dozwolonej prędkości przyjęto odmienny system określania wysokości kary grzywny. Należna grzywna określona jest bowiem odgórnie – kwotowo. W przeciwieństwie do Finlandii nie zastosowano łączonego modelu bazującego na tzw. grzywnie mandatowej i grzywnie w stawkach dziennych, z których ta ostatnia pozwala na nakładanie bardzo wysokich kar grzywny zależnych głównie od dochodów sprawcy.

Kara grzywny – w zależności od jej rodzaju – może być nakładana m.in. przez funkcjonariuszy Policji, Służby Celnej, Straży Przybrzeżnej czy też przez prokuratora. Mandaty karne nakładane są najczęściej na miejscu zdarzenia, a ich przyjęcie potwierdzane podpisem sprawcy⁶¹. Po uprawomocnieniu się mandatu karnego bądź nakazu zapłaty kara grzywny powinna być uiszczona w terminie 30 dni na rachunek bankowy Szwedzkiej Krajowej Rady Policji.

---

⁶⁰ Oficjalna strona internetowa szwedzkiej Policji: <https://polisen.se/Lagar-och-regler/Trafik-och-fordon/Trafikboter/> (dostęp: 23.10.2017 r.).

⁶¹ Oficjalna strona internetowa szwedzkiej Policji: <https://polisen.se/en/Languages/Laws-and-Regulations/Fines/> (dostęp: 23.10.2017 r.).

VII. Wnioski końcowe

Podsumowując dotychczasowe ustalenia, należy wskazać, iż znaczące dysproporcje w wysokości kar grzywny nakładanych w Polsce i zaprezentowanych państwach europejskich wynikają przede wszystkim z obowiązujących rozwiązań prawnych zarówno o charakterze materialnym, jak i procesowym. Przede wszystkim należy zaznaczyć, iż w Finlandii, Szwecji, Danii czy Norwegii brak jest podziału czynów zabronionych na przestępstwa i wykroczenia, co przekłada się na obowiązujący katalog sankcji karnych, a w szczególności postać kary grzywny. W Polsce w sposób jednoznaczny uregulowano charakter grzywny – kwotowa w odniesieniu do wykroczeń, zaś w stawkach dziennych w przypadku przestępstw, przy czym jednocześnie wprowadzono dolne i górne limity wymiaru tychże kar. Tymczasem w Finlandii czy Szwecji, kierując się wagą czy ciężarem czynu zabronionego, przyjęto, iż za „błahę” czyny zabronione, tj. o niskim stopniu społecznej szkodliwości, grzywna będzie nakładana kwotowo (tzw. grzywna mandatowa, ustandaryzowana itp.), przy czym w sposób szczegółowy uregulowano wysokość grzywny w przypadku określonych naruszeń prawa, zaś w stawkach dziennych w odniesieniu do poważnych naruszeń. Najlepiej zresztą widać to na przykładzie wykroczeń drogowych polegających na przekroczeniu dozwolonej prędkości. W Finlandii precyzyjnie wskazano wysokość kary za każdy km/h powyżej górnego limitu w przypadku błahych naruszeń, zaś w odniesieniu do poważnych naruszeń przewidziano grzywnę w stawkach dziennych uzależnioną od dochodów sprawcy, jego sytuacji majątkowej i rodzinnej. Podkreślenia przy tym wymaga, że w odniesieniu do grzywny w stawkach dziennych nie przewidziano górnego limitu wysokości tej sankcji karnej.

Tak ukształtowana warstwa materialnoprawna wymagała odpowiedniego uregulowania procedury. W państwach tych niejednokrotnie wprowadzono więc odformalizowane rodzaje postępowań pozasądowych, których gospodarzami są prokurator i nieprokuratorские organy ścigania na czele z Policją. Postępowania te posiadają szereg cech wspólnych ze znanymi w polskim porządku prawnym postępowaniami mandatowym i nakazowym.

Dla prawidłowego funkcjonowania tych instytucji koniecznym też było wprowadzenie uprawnień o charakterze technicznym. Chodzi tu w szczególności o stworzenie systemu środków zwiększających wykrywalność czynów zabronionych. Przykładowo w odniesieniu do wykroczeń drogowych znacząco rozbudowano i wzmocniono system nadzoru ruchu drogowego. Należy też wspomnieć o zapewnieniu organom uprawnionym do nakładania grzywny bezpośredniego dostępu do elektronicznej bazy urzędów skarbowych, zawierającej informacje o dochodach obywateli.

Należy dodać, że wpływ na skuteczność obowiązującego systemu nakładania i poboru grzywien, zwłaszcza tych astronomicznych, ma postawa społeczeństw w tych krajach. Z uwagi na uwarunkowania historyczne, kulturowe i społeczne, a w szczególności z uwagi na przynależność tych państw do grupy państw opiekuńczych, ich obywatele w większości akceptują kary grzywny w takich wysokościach i uważają je za społecznie sprawiedliwe.

Wreszcie należy zasygnalizować, iż wysokość grzywny nałożonej w drodze mandatu karnego (czy w postępowaniu nakazowym) może zostać zmieniona w postępowaniu sądowym, jeżeli sprawca prawidłowo wniesie środek zaskarżenia. Istnieje zatem możliwość, że pierwotnie nałożona w astronomicznej wysokości kara grzywny (w postępowaniu pozasądowym) zostanie następnie znacząco zmniejszona przez sąd, który może zająć odmienne stanowisko co do wagi i stopnia naruszenia, a także co do sytuacji majątkowej i osobistej sprawcy czynu zabronionego.